

Πολιτική δράση και συντροφικότητα σε «Θολούς καιρούς»

Ο γερμανικός τίτλος της ταινίας *Die Bleierne Zeit* της Μαργκαρέτε Φον Τρότα (1981), δηλαδή σε ελεύθερη απόδοση στα ελληνικά «οι θολοί καιροί» αναφέρεται στη δεκαετία του πενήντα, περίοδο της συστημικής αποσιώπησης και ανασυγκρότησης του γερμανικού κρατικού αυταρχισμού, που κατά τη γνώμη της σκηνοθέτριας έπαιξαν διαμορφωτικό ρόλο στη ριζοσπαστική πολιτική αφύπνιση της νεολαίας τις δύο δεκαετίες που ακολούθησαν και στην ανάδυση των ένοπλων πολιτικών οργανώσεων της δεκαετίας του εβδομήντα. Η σχέση των δύο κεντρικών χαρακτήρων του φιλμ της Marianne και της Juliane - η ταινία αποτελεί σε μεγάλο βαθμό δραματοποίηση της ιστορίας των αδερφών Gudrun και Christiane Ensslin- αντικατοπτρίζει τα ιστορικά διλήμματα σε σχέση με την πολιτική δράση, τα μέσα και τα όρια της πολιτικής πάλης ή τον ιστορικό συμβιβασμό με την αστική νομιμότητα ως συμπύκνωση ταξικών συσχετισμών μέσα στο δίκαιο και στους κρατικούς θεσμούς. Η ταινία αφηγείται την ιστορία της κρατούμενης Marianne, αλλά τελικά εστιάζει περισσότερο στη Juliane, η οποία βλέπει να αντικατοπτρίζονται στην αποφασιστικότητα της αδερφής της το είδωλο των επιθυμιών της αλλά ίσως και τις ενοχές της και τη δική της ματαιωμένης αγωνιστικότητας- ως αριστερής και ως φεμινίστριας-.

Η ατμόσφαιρα και τα πολιτικά θέματα που αναδεικνύει το φιλμ δε θα μπορούσαν να ταιριάζουν περισσότερο για να περιγράψουν τα όσα διημέφθησαν στη δίκη των πολιτικών κρατούμενων για την υπόθεση της έκρηξης στο διαμέρισμα της οδού Αρκαδίου στους Αμπελόκηπους. Μιας έκρηξης που στοίχισε τη ζωή αναρχικού πολιτικού ακτιβιστή Κυριάκου Ξυμητήρη και μιας δίκης που ολοκληρώθηκε με την κατά γενική ομολογία επιβολή εξοντωτικών ποινών στη Μαριάννα Μανουρά και στη Δήμητρα Ζαραφέτα - 19 και 8 έτη κάθειρξης αντίστοιχα- και στην απαλλαγή λόγω αμφιβολιών του Νίκου Ρωμανού, του Δημήτρη Π. και του Νίκου Α.Κ. μετά από δεκαεπτά μήνες αδικαιολόγητης και παράνομα επεκτεινόμενης κράτησης.

Μέσα από την εξέλιξη της δίκης αναδείχθηκαν οι πολλαπλές όψεις εργαλειοποίησης της νομοθεσίας 187^Α, της σύλληψης και αδικαιολόγητα παρατεταμένης κράτησης του Νίκου Ρωμανού, η κατασκευή αυθαίρετων τεκμηρίων για τη στοιχειοθέτηση των κατηγοριών συμμετοχής σε τρομοκρατική οργάνωση - λχ. το δίπλωμα της Δ.Ζ από το Πολυτεχνείο- ή άλλες παράπλευρες όπως η παρωδία των εργασιών αποκατάστασης της πολυκατοικίας της οδού Αρκαδίου, τις οποίες ανέλαβε μεγάλη κατασκευαστική εταιρεία αλλά δεν έχει καταφέρει να ολοκληρώσει ενάμιση χρόνο μετά.

Ακόμη περισσότερο δε θα μπορούσαν να ταιριάζουν περισσότερο με τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τον πολιτικό απολογισμό μετά την ολοκλήρωση της δίκης και την ανακοίνωση των αποφάσεων του δικαστηρίου. Αφήνοντας στην άκρη ορισμένα κρίσιμα και ουσιαστικά ερωτήματα σχετικά με την ηθική διάσταση της φυλακής στη σύγχρονη κοινωνία, αλλά και τα πραγματικά δεδομένα αναφορικά με τις συνθήκες που επικρατούν στις ελληνικές φυλακές, την ταξική σύνθεση ή την καταγωγή του συνομολογημένου ως υπερ-πληθυσμού τους ή με την κατάσταση στις γυναικείες φυλακές και τις έμφυλες όψεις της φυλακής – θέματα που έθιξαν με γλαφυρό τρόπο και οι ίδιες οι κατηγορούμενες στις καταθέσεις τους-, από την εξέλιξη αυτής της δίκης αναδύθηκαν ορισμένα βαθύτερα πολιτικά ερωτήματα για την πολιτική δράση και τα όρια της και την αποτελεσματικότητά της.

Πέρα από τον 187^Α ως ένα πολιτικό εργαλείο που σχετικοποιεί κάθε φορά το πεδίο της εφαρμογής του δημιουργώντας νέα δεδομένα που έχουν σοβαρές νομικές και πολιτικές συνέπειες, αλλά και τη στοχοποίηση του αναρχικού χώρου – «το Α στο 187^Α πρέπει να το κυκλώσουμε και να το αντικαταστήσουμε με αλφάδι» όπως αναφέρθηκε ως πικρό αστείο από συνήγορο υπεράσπισης- πρόκειται ίσως μια πολιτική δίκη - η πρώτη μετά από χρόνια που έχει τέτοιο χαρακτήρα- που μας φέρνει αντιμέτωπες με υπαρξιακά ερωτήματα σε ό,τι αφορά τους στόχους και τα κίνητρα της ατομικής και της συλλογικής πολιτικής στράτευσης.

Τα σημεία αυτά αναδύθηκαν τόσο μέσα από γόνιμες παρατηρήσεις των συνηγόρων υπεράσπισης, - «Ποιά είναι σήμερα η νόμιμη οδός προκειμένου να αλλάξουμε μια σειρά από κακώς κείμενα τα οποία βλέπουμε(...), για μια σειρά πράγματα τα οποία συμβαίνουν έξω από αυτό εδώ πέρα το δικαστήριο;» - αλλά και με έναν επίμονο τρόπο μέσα από τις παρεμβάσεις, τις πολιτικές δηλώσεις και τις απολογίες της Μαριάννας και της Δήμητρας.

Πράγματι, αυτές οι μορφές δράσης είναι παράνομες στην ελληνική έννομη τάξη, ωστόσο τα όρια της νομιμότητας προσδιορίζονται κάθε φορά ιστορικά και κοινωνικά. Εξάλλου, η σύγχρονη κοινωνική ιστορία της Ελλάδας και συνεπώς η ελληνική κοινωνία – ή έστω ένα σημαντικό της μέρος- είναι μάλλον «εξοικειωμένη» με διαφορετικές μορφές μαχητικής αντίστασης ή ακόμη και ένοπλης πάλης. Πρόκειται για μορφές πάλης και αντίστασης που σήμερα συνομολογούνται ως αναγκαίες στην ιστορική συγκυρία που έλαβαν χώρα και που δικαιώνονται εκ των υστέρων στη συλλογική μνήμη αλλά και στην αφήγηση της εγχωρίας ιστορίας – ιδιαίτερα με την πτώση της δικτατορίας και την αναγνώριση του ρόλου της εθνικής αντίστασης και του αντιδικτατορικού αγώνα. Υπάρχει ακόμη και η γνωστή ιστορία του Κώστα Σημίτη που με τον Σάκη Καράγιωργα – όπως ο ίδιος διηγείται στο αυτοβιογραφικό του βιβλίο *Δρόμοι Ζωής* (Ελληνικές εκδόσεις, 2015)- ετοίμαζαν ως μέλη της οργάνωσης «Δημοκρατική Άμυνα» τοποθετούσαν πυροκροτητές – βόμβες ως πράξεις διαμαρτυρίας ενάντια στη δικτατορία. Μάλιστα, για την πράξη αυτή του τέως πρωθυπουργού, είχε κρατηθεί για δύο μήνες σε απομόνωση η σύζυγος του Δάφνη, ενώ ο ίδιος είχε φυγαδευτεί στο εξωτερικό όπως και πάλι αναφέρει ο ίδιος στο βιβλίο του. Υπάρχουν το δίχως άλλο, πολλές άλλες πράξεις δυναμικής αντίστασης τις οποίες σήμερα οι συμμετέχοντες και οι συμμετέχουσες σε αυτές έχουν κατακτήσει τη

δυνατότητα να τις υπερασπίζονται και να μιλούν για αυτές. Βεβαίως, κι αυτό το τελευταίο δεν είναι αυτονόητο, μπορεί η δυνατότητα να σχετικοποιηθεί ή να περιοριστεί ανάλογα με το ιστορικό πλαίσιο και τη διάθεση στην κοινωνία.

«Πώς μπορείς να ζεις έτσι;»

Σε μία αποστροφή της συνομιλίας των δύο αδερφών τους η κινηματογραφική κρατούμενη Marianne ρωτάει με ψύχραιμο τόνο την αδερφή της Julianne που την έχει επισκεφτεί στη φυλακή «πώς είναι δυνατό να μπορεί να ζει έτσι;». Η ερώτηση αποκτά σημασία κυρίως γιατί τροφοδοτεί τον υπαρξιακό αναστοχασμό της Julianne, η οποία ζει μια σχετικά ελεύθερη και ποιοτική ζωή ως αριστερή δημοσιογράφος σε ένα σύγχρονο διαμέρισμα σε μια πόλη της δυτικής Γερμανίας, και ταυτόχρονα (αισθάνεται ότι) παραμένει παρατηρήτρια των πολιτικών, θεσμικών και πολιτισμικών αλλαγών που μετασχηματίζουν συντηρητικά τη γερμανική κοινωνία.

Βεβαίως, το φιλμ – όπως και η ίδια η ζωή- αναδεικνύει πολλά περισσότερα από την αμηχανία της Αριστεράς και των κινημάτων μπροστά στην επιθετική επέλαση του νεοφιλελευθερισμού και την κοινοτοπία του πολιτισμικού συμβιβασμού της προοδευτικής μεσοαστικής τάξης. Η ταινία, όπως ακριβώς κάνει και η ζωή, φέρνει μπροστά ουσιαστικά ερωτήματα για τα κίνητρα που έχει και τους στόχους που θέτει όποια/όποιος αγωνίζεται. Πώς τελικά καθορίζονται οι τελευταίοι; Ειδικά όταν οι συνθήκες ζωής παρά τα προσχήματα της ευημερίας διαρκώς χειροτερεύουν – τί κι αν μεγαλώνει η καταναλωτική δύναμη, όταν η πρόσβαση σε δημόσιες, ποιοτικές υπηρεσίες υγείας διαρκώς περιορίζεται ή όταν η συνέργεια του κράτους με τους μηχανισμούς του κεφαλαίου δημιουργεί ασφυκτικές συνθήκες για τα εργαζόμενα στρώματα, ή όταν ο πόλεμος και οι νέες μορφές αποικιοκρατίας είναι υπαρξιακός όρος του διεθνοποιημένου κεφαλαίου ;-

Προφανώς, η επιλογή των μέσων πάλης είναι μια διαδικασία φορτισμένη ιστορικά και ιδεολογικά, δεν υπεραπλουστεύεται, ούτε σχετικοποιείται. Όμως είναι σαφές ότι τα ερωτήματα που απρόσμενα ξεπήδησαν στην πορεία αυτής της δίκης όπου τελικά πρωταγωνίστησαν αγωνιζόμενες γυναίκες που υπερασπίστηκαν τις πολιτικές τους θέσεις και την επαναστατική συγκρουσιακή πολιτική παράδοση- και της υπόθεσης που τελικά δεν είναι «κοινή» όπως ανέφερε και η Μαριάννα Μ. στην απολογία της- θα μας ακολουθούν για καιρό.

Αλληλεγγύη και δύναμη σε εκείνες που αγωνίζονται.

«Τίποτα δεν έχει τελειώσει, όλα συνεχίζονται»

Σημειώσεις

Η Gudrun Ensslin ήταν ηγετικό στέλεχος της RAF και η αδερφή της Christianne Ensslin ήταν μια αριστερή, φεμινίστρια δημοσιογράφος. Η Christianne είχε συμβουλευτικό ρόλο στη συγγραφή του σεναρίου και στη δημιουργία της ταινίας.

Πριν λίγες ημέρες, ένοικος της πολυκατοικίας κατήγγειλε σε τηλεοπτική εκπομπή στις 27.04.2026 ότι ο ΔΕΔΔΗΕ εξακολουθεί να τους στέλνει ακόμη λογαριασμούς ενώ η πολυκατοικία δεν κατοικείται

από τον περασμένο Οκτώβριο.

Σχετικά με την κατάσταση στις γυναικείες φυλακές, την έμφυλη διάσταση της εμπειρίας της φυλακής, την μητρότητα στη φυλακή και άλλα θέματα, δείτε το 1^ο επεισόδιο της σειράς που επιμελείται ο Τάσος Θεοφίλου στο Omnia tv Το μαύρο Κουτί [εδώ](#)

Ή δυναμικής αντίστασης όπως την αναφέρει ο Πολυμέρης Βόγλης στο βιβλίο του για τις διαφορετικές μορφές πάλης στον αντιδικτατορικό αγώνα *Δυναμική Αντίσταση, Υποκειμενικότητα, Πολιτική Βία και Αντιδικτατορικός Αγώνας, 1967-1974* (Αλεξάνδρεια, 2025)

Στο φιλμ υπάρχει η αναφορά στη συντηρητική μεταρρύθμιση της νομοθεσίας για την άμβλωση στη δυτική Γερμανία, μετά από μια φιλελευθεροποίηση του νομικού πλαισίου που είχε γίνει το 1972, αλλά και σε ένα γενικότερο κλίμα προτεσταντικού συντηρητικού μεταρρυθμισμού που επικρατούσε στην κοινωνία στις αρχές της δεκαετίας του ογδόντα.

Πηγή της φωτογραφίας: Another Gaze: A journal of films and feminisms ([εδώ](#))